

extra-linguistic characteristics, mechanisms and technologies of politicians' influence the target audience with a view to manipulating public opinion with mind account for the fact that the political discourse is the most influential phenomenon in modern political communication. The article emphasizes the fact that the study of linguistic and pragmatic features of the English political discourse may be carried out only using a comprehensive approach to the analysis of role and peculiarities of the interaction of linguistic resources in terms of content and pragmatics of political speeches. The influence of the analyzed political texts is enhanced through development of various expressive- stylistic devices that appeal to the addressee, including: lexical, phonetic and syntactic ones. All these means are used to convince the target audience of the need to perform certain political actions; as well as to change their political views, beliefs and positions and to promote social and political reaction that would be beneficial for the sender.

Key words: political discourse, political act, linguistic and pragmatic features, perlocutive effect, euphemism.

Стаття надійшла до редколегії
30.03.2014 р.

УДК 81'42

Юлія Судус

Стратегії й тактики англомовного дипломатичного дискурсу (на матеріалі промов держсекретаря США Дж. Керрі)

У статті йдеться про дипломатичний дискурс та його сутність, окреслено його загальні аспекти. Проаналізовано дефініції термінів мовна «стратегія» і «тактика» та досліджено погляди науковців на визначення цих понять. Розглянуто засоби впливу за мета-моделлю НЛП Р. Бендлера та Дж. Гріндера як тактики стратегії дискредитації. Проаналізовано особливості реалізації дискурсивних тактик англомовного дипломата. На прикладі сучасних промов дипломата США Джона Керрі простежено використання досліджуваних мовних тактик.

Ключові слова: дипломатичний дискурс, комунікативна стратегія, комунікативна тактика, дискредитація.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема вивчення стратегій мовця в дипломатичному дискурсі особливо актуальна нині, оскільки сьогодення характеризують військові конфлікти, соціально-політичні заворушення, інформаційні й торговельні війни тощо. Отже, **актуальність** дослідження зумовлена потребою провести когнітивний і психолінгвістичний аналіз дискурсу, вивчити особливості структурування й застосування мовцем конкретних стратегій реалізації дискурсивних категорій, які характерні для сучасних мовознавчих студій англомовного дипломатичного дискурсу. **Об'єкт** дослідження – англомовний дипломатичний дискурс США. **Предмет** вивчення – лінгвальні маркери реалізації дискурсивних стратегій англомовного дипломата.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Мовознавчі концепції категорій та стратегій дискурсу досліджували Т. ван Дейк, І. Є. Фролова, І. С. Шевченко. Теорію неправдивості інформації розкривають О. І. Морозова та Г. В. Єйгер. Відомі наукові розробки щодо категорій адресованості належать О. П. Воробйовій, Н. Д. Арутюновій. Проблеми категорії зв'язності тексту присвячені дослідження І. Р. Гальперіна, І. М. Колегаєвої.

Мета і завдання статті. Мета дослідження – встановити особливості реалізації дискурсивних тактик англомовного дипломата. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- окреслити загальні аспекти дипломатичного дискурсу;
- проаналізувати підходи щодо визначення понять «тактика» і «стратегія»;
- виявити та проілюструвати на прикладах групи мовних тактик дипломата.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У соціолінгвістиці всі типи дискурсів прийнято умовно поділяти на дві групи: персональних (особистісно орієнтованих) і інституціональних (статусно-рольових) дискурсів. Згідно із запропонованою В. І. Карасиком типологією, дипломатичний дискурс поряд з адміністративним, юридичним, медичним,

політичним дискурсами слід відносити до групи інституціональних дискурсів [4, с. 5–20]. Основу дипломатичного дискурсу становлять перемовини, під якими загалом розуміють «обмін думками з якоюсь діловою метою» [6, с. 405]. Дипломатичний дискурс, який розглядають як породження інститутів дипломатії та міжнародного спілкування [5, с. 3], є стійкою системою статусно-рольових відносин, що склалися в комунікативному просторі соціального інституту дипломатії. Ядром інституційного дискурсу є спілкування базової пари учасників комунікації: адресант повідомлення породжує і відправляє усне/письмове повідомлення, адресат повідомлення слухає/читає і декодує повідомлення. У дипломатичному дискурсі в ролі адресанта виступає представник інституту дипломатії (професійні дипломати – посадові особи зовнішньополітичного відомства) або представники політичних кіл держави (глави держав та урядів, спеціальних органів), залучені до процесу реалізації зовнішньої політики держави, захисту її прав та інтересів за кордоном.

Адресатом дипломатичного дискурсу є представник того ж інституту дипломатії чи іншого інституту (наприклад, при контакті дипломата з бізнесменами, ЗМІ, науково-технічною інтелігенцією, діячами вищої школи, культури і мистецтва, адресатом є представники відповідних інститутів) або представник суспільства в цілому стосовно представників інституту (прикладом може слугувати робота консульської служби, покликана захищати за кордоном права та інтереси громадян держави, сприяти розвиткові дружніх відносин з країною перебування). Дипломатичний дискурс зобов'язує учасників комунікації виявляти себе не окремою особистістю, а представником інституту, що володіє певним соціальним статусом [3].

У дипломатичному дискурсі мовці вдаються також до зміни психологічної дистанції з аудиторією. У типовій комунікативній ситуації комуніканти спільно відстежують події, що відбуваються, перебуваючи в певному місці в певний час. Будь-які відхилення від типової ситуації щодо мовця-суб'єкта в комунікативному просторі можуть бути визначені як дистанціювання. Таким чином, дистанціювання – це зміна психологічної відстані між мовцем і адресатом, мовцем і предметом повідомлення, мовцем і яким-небудь параметром комунікативної ситуації (місце, час) для досягнення певного ефекту. Протягом промови дипломата ступінь соціального наближення визначається не тільки мовними засобами, а й такими факторами, як зоровий контакт, кількість усмішок і т. п. [10]. Тому, впливовість мовця залежить не тільки від мовних засобів впливу, які він застосовує.

Однак, щоб реалізувати стратегії впливу на адресата, дипломат (відправник) використовує і особливі мовні тактики. Під дискурсивною стратегією розуміємо когнітивно-прагматичну програму спілкування, що ґрунтується на його мотивах, передбачаючи розподіл реалізації комунікативних актів у дискурсі. У широкому сенсі комунікативна стратегія розуміється як загальний намір, задача у глобальному масштабі, поставлена практичною ціллю комуніканта. Стратегія змушує комуніканта формувати мовлення, обумовлює підбір і використання мовних засобів. Російська дослідниця О. С. Іссєрс під комунікативною стратегією розуміє когнітивний план спілкування, який включає оптимальне рішення комунікативних завдань в умовах недостатньої інформації про дії партнера залежно від ситуації спілкування, врахування особистостей комунікантів та можливостей реалізації запланованого і допомагає знайти шлях до найбільш оптимального досягнення певних цілей [11]. Тактика ж є способом реалізації стратегії на певному етапі комунікації в межах одного мовленнєвого ходу [2, с. 35–36].

Ми розуміємо *стратегію* як сукупність мовленнєвих дій, що направлена на вирішення комунікативної мети мовця, а *тактику* – як одну або декілька мовленнєвих дій, які сприяють реалізації певної стратегії. Стратегія співвідноситься з кількома дискурсивними ходами адресанта, в той час як «реалізація дискурсивної тактики пов'язана з одним ходом, в рамках якого реалізується один або декілька мовленнєвих актів».

Вивченню різних типів стратегій на різноманітному мовному матеріалі останнім часом присвячується значна кількість досліджень, що дає науковцям підстави стверджувати про «масштабну лінгвістичну атаку» на комунікативні стратегії. Втім терміном «комунікативна стратегія» оперують дослідники, що вкладають у нього різний зміст й нерідко виходять насамперед із ознак мовного твору, що не прийнятне в дискурсивному описі, й викликає потребу впроваджувати поняття «дискурсивної стратегії». Сьогодні визначення цього поняття зумовлене інтенсивним науковим пошуком у сфері дискурсології, характерним для сучасної вітчизняної лінгвістики, формуванням (поряд із когнітивно-дискурсивним) прагматично-дискурсивного напряму аналізу, що є природним з огляду

на багату вітчизняну традицію прагмалінгвістичних досліджень, та провідною роллю стратегії у прагмаорієнтованих розвідках [9].

Мовленнєва стратегія може бути представлена як сукупність ієрархічно упорядкованих мовленнєвих тактик. Існує декілька поглядів щодо визначення терміна комунікативна тактика. Так, наприклад, Н. І. Формановська визначає комунікативну тактику як вибір мовленнєвого акту на певному етапі спілкування. А. П. Сковородникова пише, що тактика направлена на забезпечення реалізації певної комунікативної стратегії. О. С. Іссерс висловлює майже ту ж саму думку, але більш лаконічно. Вона вважає, що комунікативна тактика становить собою одну або декілька дій, які допомагають у реалізації стратегії. Таким чином, комунікативна тактика відображає мовленнєві прийоми, які визначають лінію поведінки комуніканта на певному етапі спілкування, спрямованні на одержання бажаного ефекту та виконують функцію способів здійснення стратегії мовлення. Саме тактика є практичним інструментом мовця у реалізації його комунікативного наміру. Інакше кажучи, мовленнєва тактика – це одна із декількох мовленнєвих дій, які допомагають реалізації стратегій і забезпечують оперативне реагування на ситуацію [11]. Сутність застосування комунікативної стратегії полягає в організації мовних дій для певного впливу на співрозмовника під час циклу або фази спілкування таким чином, щоб їх результатом була зміна значень його релевантних параметрів у потрібному напрямі [8].

Існує низка різноманітних класифікацій тактик, що спрямовані на здійснення мовленнєвого впливу. Але допоки єдиної класифікації мовних стратегій та тактик не існує [7]. Водночас, дослідивши тексти промов дипломатів США, зосередимо увагу на тих, що написані з використанням так званої мета-моделі НЛП Р. Бендлера та Дж. Гріндера [13, с. 40–46]. За основу ми взяли промови нинішнього держсекретаря США Джона Керрі 30 серпня 2013 р. щодо подій у Сирії [14; 15], проаналізували їх, щоб розкрити тактики дипломатичного дискурсу. Ми визначили, що промова містить стратегію дискредитації через використання тактик опущення, викривлення та генералізації інформації.

У текстах промов використано велику кількість тактик, що належать до групи прийомів викривлення інформації. Усі вони, на нашу думку, використовуються для впливу та маніпуляції. Прикладом введення такої тактики на основі пресуппозиції є висловлювання: *if Syria can get away with it, if we choose to live in the world, if nothing is done, if the world speaks out in condemnation, if we turned a blind eye to a dictator's wanton use of weapons, etc.* Решта висловлювань є прикладом тактики «читання думок»: *I know that consultation is the right way, we know that the Assad regime has the largest chemical weapons, we know that the regime has used those weapons multiple times, we know that the regime was specifically determined, we know that these were specific instructions, with our own eyes we have seen, we know, as does the world, that just 90 minutes later all hell broke loose in the social media, believe me etc.* У промовах дипломата наявна також тактика прихованих інструкцій: *but we need to ask, "What is the risk of doing nothing?"*, etc.

Ми також знайшли приклади опущення інформації, які представлені через уведення іменників абстрактної семантики (*our understanding of what has already happened, our condemnation, we will provide that information, our will, our own decisions, what is before us today is real, we know that the Syrian regime maintains custody, our own timelines, our sense of basic humanity, we know that the Syrian regime has the capacity to do this, based on our values and our interests, we have additional information, our responsibility, these images are already screaming at us, our country, etc.*) та дієслів (*chemical weapons were used in Syria, will only be released, our sense of basic humanity is offended, be discovered, regime has been determined to clear the opposition, be used again, whether such weapons were used, will be limited, etc.*), номіналізації (*using it only to stall, getting there, taking action, asking you, making preparations, etc.*), вживання порівняльних конструкцій (*more than mindful of the Iraq experience, the largest chemical weapons, smaller scale, greater risk, etc*) та ступенів порівняння (*the world's most heinous weapons, most vulnerable people, nothing today is more serious and nothing is receiving more serious scrutiny*).

У промовах дипломати також нерідко вдаються до тактики узагальнення: *immediate transparency, immediate acces, only further weakens the regime's credibility, so important, only whether such weapons were used, high confidence, it's too late to be credible* (підсилення); *all nations who believe in the cause of our common humanity must stand up to assure that there is accountability for the use of*

chemical, it has to be political, I can't get the image out of my head of a man who held up his dead child, it has to happen, their response should be immediate, people need to know, Syria last week should shock the conscience of the world, there must be accountability for those, response needed to be unrestricted (модальні оператори); *reviewed together with our partners, everyone, all of you, the same fate, etc.* (універсальні квантифікатори).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Усі наведені вище приклади віддзеркалюють високу частотність використання різних мовленнєвих тактик в дипломатичному дискурсі для реалізації комунікативного наміру мовця. Ці тактики, як засвідчують приклади, спрямовані на те, щоб вплинути і нав'язати свою думку певній аудиторії, тим самим дискредитуючи будь-якого опонента. Їхній набір відносимо до стратегії дискредитації, адже саме ця стратегія передбачає використання зумисних дій, спрямованих на підрив авторитету, іміджу чи довіри. Отже, стратегії в дипломатичному дискурсі мають свої особливості, що реалізуються розмаїттям тактик. Найпоширеніші використовують мовці для впливу та навіювання, а отже і дискредитації опонента, що є, на нашу думку, однією з ключових особливостей реалізації дискурсивних стратегій англomовного дипломата й предметом подальшого наукового дослідження.

Джерела та література

1. Алексеева І. О. Конфронтаційні тактики міжособистісного конфлікту (на матеріалі англomовної комунікації) / І. О. Алексеева // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. – К. : Логос, 2012. – С. 21–30.
2. Безугла Л. Р. Лінгвопрагматика дискримінації у публіцистичному дискурсі: [монографія] / Л. Р. Безугла, І. О. Романченко. – Х. : ФОРМ Лисенко І. Б., 2013. – 182 с.
3. Кожетова А. Языковая объективация адресанта и адресата в дипломатическом дискурсе [Электронный ресурс] / А. Кожетова. – Режим доступа: <http://www.teoria-practica.ru/-1-2012/philology/kozheteva.pdf>
4. Карасик В. И. О типах дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: сб. науч. тр. – Волгоград: Перемена, 2000. – С. 5–20.
5. Кашишин Н. Е. Генеза та функціонування терміносистеми англomовного дипломатичного дискурсу [текст]: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Кашишин Наталія Євгенівна. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 20 с.
6. Ожегов С. И. Словарь русского языка / под ред. Н. Ю. Шведовой. – М.: Рус. яз., 1988. – 405 с.
7. Романченко І. О. Тактики стратегії дискримінації у німецькомовному публіцистичному дискурсі / І. О. Романченко // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер.: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2012. – Вип. 69, № 1002. – С. 27–33.
8. Сарміна Г. Л. Комунікативні стратегії і тактики ввічливості в німецькомовних шантажних листах / Г. Л. Сарміна // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – № 434 – С. 41–49.
9. Станкевич Ю. В. Мовні сугестогени в текстах політичної реклами [текст]: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Станкевич Юлія Володимирівна. – Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2011. – 22 с.
10. Суховирская О. В. Дистанцирование субъекта дискурсивной деятельности: когнитивно-дискурсивный ракурс / О. В. Суховирская // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер.: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2013. – Вип. 74, № 1052. – С. 60–64.
11. Фролова І. Є. Дискурсивна стратегія як когнітивно-комунікативний феномен / І. Є. Фролова // Культура народів Причорномор'я. – 2006. – № 82. – Т. 2. – С. 207–209.
12. Шевчук О. О. Конфронтативна стратегія в мовленні персонажів сучасної англomовної прози: гендерний аналіз / О. О. Шевчук // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка – 2009. – №46. – С. 187–190.
13. Bandler R. The Structure of Magic / R. Bandler, J. Grinder. – Palo Alto, CA: Science & Behavior Books, 1975. – 225 p.
14. John Kerry's Remarks on Syria [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.washingtonpost.com/world/national-security/running-transcript-secretary-of-state-john-kerrys-remarks-on-syria-on-aug-30/2013/08/30/html>
15. John Kerry's statement on Syria [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.theguardian.com/world/2013/aug/26/john-kerry-syria-statement-full-transcript>

Судус Юлія. Стратегии и тактики англomовного дипломатического дискурса (на материале речей госсекретаря США Дж. Керри). В статье говорится о дипломатическом дискурсе и его сущности, очерчены его общие аспекты. Проанализированы дефиниции терминов «речевая стратегия» и «тактика», исследованы взгляды ученых на определение данных понятий. В статье осуществлен анализ особенностей реализации дискурсивных тактик англomовного дипломата. Рассмотрены средства воздействия за мета-моделью НЛП Р.

Бондлера і Дж. Гриндера як тактики стратегії дискредитації. На прикладі сучасних речей нинішнього держсекретаря США Джона Керрі 26 і 30 серпня 2013 г. проілюстровано використання досліджуваних речевих тактик. Всі наведені приклади ілюструють високу частотність використання різних речевих тактик в дипломатичному дискурсі з метою реалізації комунікативного наміру говорячого, а значить і виконання стратегії дискредитації.

Ключевые слова: дипломатический дискурс, комунікативна стратегія, комунікативна тактика, дискредитація.

Sudus Yuliya. Strategies and tactics of English-speaking diplomatic discourse (based on speeches given by U.S. Secretary of State John Kerry). The article deals with diplomatic discourse and its essential characteristics. Verbal definitions of the terms strategy and tactics are analyzed and the views of several scientists regarding the definition of these concepts are considered. This article involves the topic of «influencing mean», based on the NLP meta-model developed by Richard Bandler and John Grinder, and examines them as tactics of discrediting strategy. The article contains examples taken from contemporary speeches given by current U.S. Secretary of State John Kerry on August 26 and August 30, 2013 which illustrate the use of the speech tactics being investigated. The examples illustrate the high frequency of the use of different speech tactics in diplomatic discourse which have the single goal of implementing the communicative intention of the speaker, and in that way utilizing a discrediting strategy.

Key words: diplomatic discourse, communication strategy, communication tactics, discrediting.

Стаття надійшла до редколегії
07.04.2014 р.

УДК 81'42/36/38.111(94)

Ірина Ходос

Грамати́ко-стилістичні особливості ідіодискурсу С. Фіцджеральда

У статті представлені базові засоби грамати́ко-стилістичного аранжування художнього простору в ідіодискурсі С. Фіцджеральда з фокусом уваги на їхній ролі в передачі ідейно-художнього змісту та у створенні естетичного ефекту. Встановлено, що визначальними рисами творчого доробку С. Фіцджеральда є глибокий психологізм і джазовість, які слугують основою для побудови художнього простору його ідіодискурсу, який вирізняють прості речення, ускладнені другопрєдикативними конструкціями, зокрема дієприкметниковими, абсолютними зворотами, і фрагментованими конструкціями, та складнопідрядні речення з підрядними каузальними, місця та часу.

Ключові слова: грамати́ко-стилістичні засоби, ідіодискурс, аплікація, апосіопезис, парцеляція, повтори.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблеми мовної картини світу та мовної особистості письменника займають провідне місце у філологічній науці, що зумовлено загальною тенденцією сучасної парадигми знання до дослідження мови у тісному зв'язку з людиною, її свідомістю, мисленням, духовно-практичною діяльністю.

Це ж стосується і видатного американського письменника Френсіса Скотта Фіцджеральда / Francis Scott Fitzgerald (1896 – 1940), ідіодискурс якого визначальний для англійської літератури першої половини ХХ ст.

Аналіз досліджень, присвячених літературній спадщині С. Фіцджеральда, показав, що вона неодноразово ставала об'єктом уваги фахівців у різних галузях гуманітарного знання, хоча лише в царині класичного (А. М. Горбунов, М. О. Мендельсон, Ю. Я. Лідський, А. Б. Усманов, J. F. Callahan, M. Cowley, K. Cross, M. Geismar, A. Kazin, J. Miller, H. D. Piper) і порівняльного літературознавства (А. В. Разінцева, W. Goldhurst, M. Brucolly), а також біографічних рефлексій (А. М. Зверев, L. Fiedler, A. Mizener, A. Turnbull) ця увага є найбільш послідовною, тоді як лінгвістична сфера дослідження творчості письменника все ще потребує поглибленого наукового опрацювання.

Мета статті – визначити ключові засоби грамати́ко-стилістичного аранжування художнього простору ідіодискурсу С. Фіцджеральда.

© Ходос І., 2014